

گولېژيرېك له وټه ناوازه كاني

سین قیمیم

دەربارەى خوښونىادنان

کوڅکړدنه وه و ټاماده کړدنى
حه مزه بوللو شى

وه رگيرانى
قاسم سه لام

ناوی کتیب: گولبژیریک له وته ناوازه کانی ئیبن قهیم

کوکردنه وه و ئاماده کردن: حه مزه بوللوشی

وه رگی پرائی: قاسم سه لام

پیداچوونه وهی: سیروان مه حمود

دیزاینی بهرگ: ناوهندی رینوین

دیزاینی ناوه وه: زه رده شت کاوانی

نۆبه تی چاپ: یه که م ۲۰۲۱

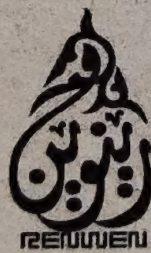
چاپ: ناوهندی رینوین

تیراژ: (۱۰۰۰) دانه

ژماره ی سپاردن: له بهرپوه بهرایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان

ژماره (۲۰۲۸) ی سالی (۲۰۲۱) ی پی دراوه.

ماfi له چاپدانه وهی پاریزراوه بو ناوهندی رینوین ©

ناوهندی رینوین

07501269689 - 07511408868

hakem1423@yahoo.com

renwen2009@yahoo.com

سلیمانی - بازاری ئاوباریک - نهۆمی یه که م

بهرامبه ر کاسۆمۆل - دوکانی ژماره (۶۶)

گولېژيرېك له وټه ناوازه كاني

ئيبين قهيم

دەربارەى خوښونىادنان

كۆكردنه وه و ئاماده كردنى

همزه بوللوشى

وهرگېرانى

قاسم سهلام

پېشه کي وه رگير

به ناوي په روه ردگاري به رزو مه زن. سه لات و سه لام له سه ر خوښه ويست
و ياروياوهر و شوينکه وتوواني تا پوڅي دوايي.

خوښه ويستان!

ئيبن قه ييم به كيکه له و زانا گه وړانه ي که کاريگه رييه کي قوولي له سه ر
ناخ و دهر ووني مندا دروست کردووه. هه رکاتي کتيبيک، ياخود په يقيني
نوم ده که ويته به رچاو، نه و قه ناعه ته م بو دروست ده بي که نه م زاته
مه زنه زور جوان خوي ناسيوه. چيژيکي زور له په يقينه کاني ده به م.

له پياوچا کانه بيستووه و له نووسينه کانيانم خويندو ته وه که به شيک
له و گوډتارانه ي دوستان خوا ده يلين، ياخود ده يخه نه سه ر په رهي کاغه ز،
ئيلهامگه لي ئيلاهي. واته: نه وه خوا خو يه تي نه و قسه شيرين و ناسک
و پر له نه وينانه ده خاته سه ر زمانيان. بويه ته ماشا ده که يين دواي نه و
هه موو ساله له مردنيان، که چي هيشتا نووسين و قسه کانيان له نيو ئيمه دا
زيندوون و به زيندوييش ده ميننه وه.

به ريزان! نه م کتيبه کوکه ره وه ي چه ند و ته و په يقينيکي (ئيبن قه ييم) ه
له چه ند بواړيکي جيا جياي په يوه ست به دونيا و دواړوژي هه ري به كيکمان.
ناماده کاري کتيبه که چه ند ناوونيشانيکي ناماده کردوون، پاشان له ژير
هر ناوونيشانيکدا چه ند و ته يه کي (ئيبن قه ييم) ي ريز کردوون. منيش

دواى ئه وهى خویندمه وه و کاریگه ریی له سهر ناخ و دهر وونم دروست کرد،
برپارم دا وهریان بگپریم و پاشان هه ولی به چاپگه یاندنیان بدهم.

له کاره که مدا هه ولم داوه وشه و دهسته واژه ی ئه وتوی تیدا به کار
بیئیم که هه موو ئاست و ته مه نه جیاوازه کان تیى بگهن و لیى حالى بن.
بۆ وهرگیپرانى ئایه ته کانیش، گه راومه ته وه سهر پوخته ی ته فسیری نامیى
ماموستا موده پریس.

سهره پای ئه وه، له پیناو به هره مه ندرکرنی زیاتری خوینهر، له سهره تآی
کتیبه که دا کورته یه کم له ژیان و به سهرهاتى ئه و زاته به پرژه (ئیبى قه ييم)
زیاد کردووه، جگه له مه ش، بۆ زیاتر پروونکردنه وه ی هه ندی دهسته واژه،
چه ند په راویژیکم له خواره وه ی نووسیوه.

ماوه ته وه بلیم ناوونیشانه عه ره بییه که به م شیوه یه یه: (من أقوال
إبن القيم في تطویر الذات) واته: له قسه کانی ئیبن قه ييم دهر باره ی
خۆبه ره وپیشبردن. به لام من خوښادنانم پی په سندتر بوو له
خۆبه ره وپیشبردن. له کوټاییدا ناوونیشانه کوردییه که م به م شیوه یه ی
ئىستالى کرد و ئاوام پی گونجاوتر بوو.

کاری هیچ به نیاده میکش بی که مووکوری و ناته واوی نییه. ئومیدی
قه بولی لای په روه ردگار ده خوازم. هیوام وایه له که موکوورییه کانم ببورئ
و بمخاته بهر په حمه تی بیسنووری خوئی. پشتیوان به خوا هه رکه سییک
بیخوینیته وه، هه ست به گۆرانکاری و چیژو شیرینی ده کات له ناخیدا.

ئېبن قه ييم له چەند دېرېکدا

ناو وړه چە له کی:

زانای فەقیه و ئیمام و موفتی و نه حوی، شه مسه ددین ئەبو عەبدوللا
موحه ممه دی کورې ئەبو به کری کورې ئەییوبی کورې سه عدی کورې
حه ریزی کورې مه کی زورعی پاشان دیمه شقی حه نه لییه.

ناوبانگ و شۆره تی:

ئەم ئیمامه به ریزه له نیو زانایانی پېشین و دوایین به (ئېبن قه ييم)
ناوبانگی دەر کردوو، هه ندیکیان (جهوزی)شیان بۆ زیاد کردوو،
به تاییه ت له نیو زانایانی دوایین.

هۆکاری ناوده رکردنی به م ناسناوه وه، ده گه رپته وه بۆ باوکی، باوکی
(ئەبو به کری کورې ئەییوب) ماوه یه کی زۆر به رپوه به رو سه رپه رشتیاری
قوتابخانه ی جهوزیه بووه له شاری (دیمه شق). پێی گوتراوه:
(سه رپه رشتیاری جهوزیه - قیّم الجوزیه).

له دايكبوونی:

به گوڤره ي ئه وه ي مه راغی له (طبقات الاصوليين) دا باسی ده کات،
ئيبن قهيمم له سالی شه شسه د و نه وه دوپه ک، له پوژي حه وته می مانگی
سه فهر، له شاری ديمه شق هاتو ته دونيا وه.

خيرانه کهي و چوئيه تي گه وره بوونی:

ئيبن قهيمم له ژينگه يه کی پر له زانستدا گه وره بووه، په حمه تي
خوای لی بی، له ژينگه يه کی له بار بو فيربوونی زانست چ وهک قوتابی،
چ وهک ماموستا گه شه ي کردووه و پيگه يشتووه. باوکی وهک ئه وه ي
ئيبن و که سير باسی ده کات: (شيخ و صالح و عابيد و ليبراو بو خوا، ئه بو
به کری کورپی ئه ييوي کورپی سه عدي زورعی حه نبه لييه، هه لسورپينه ري
مه دره سه ي جه وزيه بووه. پياويکی صالح و خواپه رست و خاوه ن فزل
بووه، شتی له (دلائل النبوة) ی له ره شیدی عامر بيستووه و خویندووه. هه ر
له مه دره سه ي جه وزيه له شه وی يه که شه ممه، نوژده ي مانگی زيلحيجه، به
مردنيکی له ناكاو دونيا جي ديلى و وه فات ده کات. بو پاشنيوه روي پوژي
دواتر نوژي له سه ر ده کری و له (باب الصغير) دا ده نيژري. خه لکيکی زور له
ناشتنيدا ئاماده ده بن و به باشه و چاکه باسی ده که ن و ستاييشی ده که ن،
په حمه تي خوای لی بی^(۱).

ئيبن قهيمم له ژير چاوديري باوکيدا ژياوه و لای ته و قوتابی بووه،
 سه رچاوه و کتیبه کانی ژيان نامه، جگه له باوکی باسیان له هه ندی له
 ئەندامانی خیزانه که ی ئيبن قهيمم کردووه، بو نموونه زهینوددینی
 برای، ناوی: (زهینوددین ته بولفه رهج عه بدوره حمان) ه، دوو سال دواي
 شه مسه ددین-ئيبن قهيمم-ی برای له دایک بووه، یه کیک بووه له شیخه کانی
 ئيبن و رهجه بی حه نبه لی، له شه وی یه کشه ممه، هه ژده ی مانگی زیلحیجه ی
 سالی (۷۶۹) ک له دیمه شق وه فاتی کردووه. له گورستانی (باب الصغیر) دا
 نیژراوه.

یه کیکی دیکه له ئەندامانی خیزانه که ی که باسی کراوه، بریتیه له
 کوره براهی (برازاکه ی) عیماده ددین. عیماده ددین ئیسما عیک ته بولفیداء
 کوپی زهینوددین عه بدوره حمان. یه کی بووه له که سایه تییه دیار و
 به رچاوه کان، دواتر زوربه ی کتیبه کانی نیو کتیبخانه ی ئيبن قهیمم مامی
 ده که ویتته دهست تهو. له پوژی شه ممه، یازده ی مانگی رهجه بی سالی
 (۷۹۹) ک وه فاتی کردووه.

یه کیکی دیکه له ئەندامانی خیزانه که ی بریتیه له عه بدوللای کوپی.
 له سالی (۷۲۳) ک له دایک بووه. له سالی (۷۵۶) ک وه فاتی کردووه، زور
 زیره ک و بیرتیز بووه، به دوو پوژ سوپه تی ته عرافی ته زبه ر کردووه، له
 سالی (۷۳۱) ک واته: ته و کاته ی ته مه نی ته نها نو سال بووه، وه ک پیشنوئیز
 به ته زبه ر کراوی قورپانی له نوئژدا بو خه لکی خویندووه. دواي وه فاتی
 باوکی، ته رکي وانه گوتنه وه له (الصدرية) ده خاته ته ستوی خو ی.

یه کیکی دیکه له ئەندامانی خیزانه که ی بریتیه له ئیبراهیم کوپی.
 ئیبراهیم فه قیه و نه حوی و موتقین بووه، له سالی (۷۱۶) ک له دایک بووه
 و له سالی (۷۶۷) ک وه فاتی کردووه. غیلم و زانستی له باوکی و غه یری

باوکیشی وەر گرتووه، له (الصَّدریة) دا ههم وانه ی گوتوټه وه و ههم
فه توای داوه. به باشه و چاکه ناو و شوړه تی له نیو خه لکیدا بلاو بوټه وه،
له سهر ریچکه ی باوکی پوشتووه، له زانستی (نه حو) دا دهستیکی بالای
هه بووه، نه لفییه ی ئېبن مالیکی له کتیبیکدا به ناوی (إرشاد السالك إلى حلّ
ألفیه ابن مالک) شهر کردووه، پیاوړکی دهوله مه ند و خاوه ن سهروه ت و
سامان بووه، مالیکی زوری دوا ی خو ی جی هیشتووه، به نزیکه ی هزار
درهم هه ژمار کراوه.

یه کی له شته سهیر و سه مه ره کانی نه و کورهی ئېبن قه يېم نه وه یه، له
وانه گوتنه وه دا کی شه و ململانیی له گه ل ئېبن و که ټیردا هه بووه، جاریکیان
ئېبن و که ټیر پی ده لی: (له بهر نه وه ی من نه شعهریم، که یفت به من نایه!)
نه ویش به ئېبن که ټیر ده لی: (نه گهر له سهرت تاوه کوو پیټ (شه عر) پیټ،
خه لک باوهر به و قسه یه ت ناکات که ده لیی نه شعهریم، له کاتیکیدا ئېبن و
ته یمییه شیخ و مامؤستات بووه!)^(۱).

خوازیار بوونی بو زانست، گه شت و گه رانه کانی،

پیا هه لگوتنی له لایه ن زانایان:

نه وه ی له کتیبه کانی ئېبن قه يېم قوول بیټه وه، ده بینی زانست و
ماریفه تی نه و زاته له بواره جوړاو جوړه کانی وه ک: (یه کخوا په رستی،
فیقه، ئوسول، فهرمووده، ته فسیر، زمانه وانی، پزشکی، نه حو، فهرانیز،
که لام، ته زکییه) ده ریایه کی بیکه ناره. هه رییه کی له و زانایانه ی ژیا نی
نه ویان نوو سیوه ته وه، نه و شاهیدییه یان بو داوه.

(۱) الدرر الكامنة (۶۰/۱).

ئيبين و که ٿير که يه کيکه له قوتابيه کانی ټه و، دهرباره‌ی ټه و گوتوويه تی:

(فهرمووده‌ی بيستووه و وهر گرتووه، سه رقالي زانست بووه، له زانسته جوړاو جوړه کاندازه برده ست بووه، به تاييه ت زانستی ته فسیر و فهرمووده و ئوسول. له و کاته‌ی شيخولئيسلام ئيبين و ته يميه له سالی (۷۱۲) ک له ولاتی مسر ده گه رپټه وه تا ټه و کاته‌ی وه فات ده کات، ئيبين قهيم په يوه ندي توندوتولی له گه لدا دروست ده کات و پييه وه په يوه ست ده بی. زانست و زانياريه کی زوری لی وهر ده گری و شتی زوری لیوه فیږ ده بی، ده يخاته سهر ټه و زانست و زانياريه‌ی پيشتربه دهستی هيڼاوه. تا وای لی دی له زوبه‌ی زانسته کاندازه پيټه يه کی له که سه ده گه من و ناوازه کان)^(۱).

ئيبين ناسره د دينی ديمه شقی گوتوويه تی:

(ئيبين قهيم له زوربه‌ی زانسته کاندازا تيکی زه برده ست بووه، به تاييه ت ته فسیر و ئوسولی مه نتوق (وتراو) ئوسولی مه فهم)^(۲).

ئيبين ره جه بی جه نېه لی گوتوويه تی:

(ئيبين قهيم له مه زه ه بدا فقيه بوو، ناوی دهر کردبوو، فه توای دها، په يوه ست بوو به ئيبين ته يميه. له زانسته ئيسلامييه کاندازاوه ن هونه ر بوو. هه روه ها له ته فسیری قورټان و ئوسول و فهرمووده و مانا کانی

(۱) البداية والنهاية (۲۰۲/۴).

(۲) الرد الوافر علی من زعم أن من سمی ابن تيمية شيخ الإسلام فهو كافر، ص ۳۵-۳۶.

فه رمووده و فيقه، زانا و شاره زا بوو. هه لپنجانی هیڼده ورد و ده قیقی ده کرد، کهس له و پرووه وه نه یده گه یشتی، به هه مان شیوه له عهره بی و زانستی که لام و نه خو، جگه له وانه ش دهستیکی زور بالای هه بوو. هه روه ها زور زانا و شاره زا بوو به زانستی به ره و خواچوون و قسه کانی ته هلی ته سه وف و ئامازه و ورده کارییه کانیان. له هه زانستیکی له و زانستانه ی باسما ن کرد، دهستیکی بالای هه بوو)^(۱).

شه وکانی له باره یه وه گوتوویه تی:

(ئیبین قه پیم زاتیکی بوو له زانسته جوړا و جوړه کاند ا زور شاره زا بوو، زور له پیش نزیکانی خو یه وه بوو، ناوبانگ و شوړه تی به هه موو لایه کدا بلاو بوو بوویه وه. ماریفه تی نه و به رامبه ر مه زه به کانی پیشین زور قوول و فراوان بوو)^(۲).

سیوتی گوتوویه تی:

(ئیبین قه پیم ته هلی نووسین و مونازره و هه لپنجان - استنباط- بوو، له ته فسیر و فه رمووده و ته سل و لقوپوپه کانی شهرع و عهره بی، بوو به یه کن له پیشه وا و ئیما مه گه وره کان)^(۳).

(۱) ذیل طبقات الحنابلة (۴۴۸/۲).

(۲) البدر الطالع (۱۴۳/۱).

(۳) بغية الوعاة (۶۲/۱).

سهره پای ئه وهی باس کرا، له ژياننامهیدا ده بینین ئیبن قهیم بۆ به دهسته پینانی زانست و زانیاری گهشت و گه پانی زۆر نه بووه. له وانهیه هۆکاره کهی بگه رپته وه بۆ ئه م چه ند خاله ی خواره وه:

۱- دیمه شق که شوینی نیشته جیپوونی ئیبن قهیم بوو، له و کات و ساته دا که ئه وی تیدا ژیاوه سهرچاوه ی به دهسته پینانی زانسته جوراوجۆره کان بوو. قوتابخانه ی زۆری لی بوو، ژماره یه کی زۆر مامۆستا و شیخی گه وره ی تیا دا ده ژیان، بۆیه جیپ سهرسوورپمان نییه ئه گه ر بگوتری: دیمه شق له و سهرده مه دا شوین و مه ئوای زانایان بووه. زانایان و زانستخوازانی شوینه کانی دیکه بۆ فیروون و زیادبوونی زانست و ماریفه تیان ده هاته نه دیمه شق.

۲- شیخو لئیسلام ئیبن و ته یمیه یه کی بوو له و زاتانه ی هاته دیمه شق و له وی مایه وه. (ئیبن قهیم) یش ئه وه نده له لای مایه وه، نزیکه له باره ی په یوه ستبوونی ئیبن و لقه ییم به ئیبن و ته یمیه وه بگوتری: ماوه یه کی درێژ خو ی بۆ ئاوخواردنه وه له ده ریای ئیبن و ته یمیه دا یه کلا کرده وه و بوو به قوتایی ئه و.

۳- یه کیکی دیکه له هۆکاره کانی گه شته کردنی ئیبن و لقه ییم له پینا و به دهسته پینانی زانست، ده گه رپته وه بۆ ئه وه ی که ئه و له سهرده می کو کردنه وه و نووسینه وه ی زانسته ئیسلامیه کاند ژیاوه، بۆیه زۆر سوودی له نووسین و کتیه کانیا ن بینیه، هه ر وه ک له کتیه کانیدا ده ر ده که وی^(۱).

۳- هۆکاریکی دیکه بریتیه له وه ی که ئه و سهره تا زانست و زانیاری

(۱) شیخ به کر ئه بو زید له کتیه کی سهر به خو دا سهر ژمیری ئه و سهرچاوانه ی کردوون که ئیبن قهیم شتی لیوه نه قل کردوون، بریتین له (۵۶۹) کتیب.

له باوکی وهر ده گرت، وهک پېشتر باسماں کرد، باوکی هه لسورپنه ر و بهرپوه بهری مه دره سهی جه وزیبه بوو. که سی له شاری خؤیدا بتوانی زانست و زانیاری به ده ست بیئی و هوکاره کانی بو پرده خسی، بی نیاز ده بی له وهی دوور بکه ویتته وه.

ئهمه ش ئه وه ناگه یه نی که ئېبن قهیم له پیښاو به ده سته پنیانی زانست گه شت و گه پانی نه کرد بی، به لکوو (زیاتر له جاریک چۆته شاری قاهیره)^(۱)، له چوونه کانی بو میسر سوودی زوری بینیوه، وهک خؤی گوتوو یه تی: {له میسر دا له گه ل گه وره ترینی ئه و که سانهی دیار و ناسراو بوون به زانست و زانیاری، گفتوگو و مونا زه رهم کرد}^(۲).

به هه مان شیوه زیاتر له جاریک چۆته ولاتی حیجاز. یه کی له و به لگانهی که ده یسه لمینن ئېبن قهیم سه فهری ولاتی حیجازی کردووه، بریتییه له کو تا قسه کانی له پېشه کیی کتیبی (مفتاح دار السعادة)، له ویدا گوتوو یه تی: {(پېشتر هه ندی قسه ده کات، پاشان ده لی): ئهم فته تح و کرانه وه خوا بییه م له کاتی مانه وه و لیبران و خویه کلا کردنه وه م بو خوا له ماله کهیدا بو پېش هات. به شیوه یه ک که نه فسی زه لیل کردی خؤم به هه ژاری و زه بوونی خسته پېش ده رگا که ی، له وئی (واته: له ماله کهیدا) به یانیان و ئیواران خؤم ده خسته بهر شنه بای په حمه تی ئه و، به راستی بیئومید نابی که سی هه موو ئومیدی له سهر ئه و هه لچنی و هه موو حاجه ت و پیویستییه کانی بخاته به رده م ئه و}.

(۱) السلوك لمعرفة الملوك (۸۳۴/۲).

(۲) هداية الحیاری (۸۷).

به لگه يه کی دیکه له سهر نه وهی که گه شتی ولاتی حيجازی کردووه:

{له پوژانی مانه وه مدا له شاری مه کهکه دوو چاری چهند نه خو شيبه کی جوړاوجوړ بووم، له ویش ههر وهک شاره کانی تر هيچ دکتوريک نه بوو، بويه به هه نگوین و ئاوی زه مزه م چاره سهری خو م ده کرد، له م دووانه دا شيفا و چاره سهری سه رسوورهي نه رم به دی کرد} (۱).

ئهو زانا به پريزانه ش که ژيانی ئه ويان نوو سيوه ته وه، باسيان له چوونی ئهو بو ولاتی حيجاز کردووه. وهک ئيبن ره جه بی قوتابی ئهو، نوو سيويه تی: {چه نده ها جار حه جی کردووه. له مه کهکه دا ماوه ته وه. خه لکی مه کهکه به سه رسوورمانه وه باسی عياده ت و ته وافی زوری ئه ويان گيړاوه ته وه} (۲).

جيی خو يه تی باسی ئه وه بکه ين که ئيبن قه ييم زور پيدا گر بووه له سهر نه وهی له گه شت و گه رانه کانيدا سوود له کات بيینی، زانراوه له پيگادا و له و شوینانه دا که سه فهری بو کردوون، هه رچه نده دووريش بووبی له کتيبخانه کهی و نيشتي مان و زيدي خو ی، که چی کتيبی تي دا نوو سيون. له و کتيبانه ی که له ماوه ی گه شته کانيدا نوو سيونی، بریتين له: (مفتاح دار السعادة ومنشور ولاية العلم والإرادة)، (زاد المعاد في هدي خير العباد)، (بدائع الفوائد)، (روضة المحبين ونزهة المشتاقين)، (تهذيب سنن أبي داود)، (الفروسيه). دووريش نييه دوا ی گه رانه وهی يان نيشته جي بوونی له و شوينه ی که سه فهره که ی بو کردووه، چاوی به هه ندي شوینی ئهو

(۱) ص ۱۱۷- به هه مان شيوه له کتيبی (مدارج السالكين) (۵۷/۱) باس له گه شتيکی خو ی ده کات بو ولاتی حيجاز.

(۲) ذيل طبقات الحنابلة (۴۴۹/۲).

نووسراوانه دا گېرايېته وه، يان له هه ندي ټه و كټيېانه ي نه قل كردي كه له كاتي نووسيندا له گه ل خو ي بردوون.

ماموستانا كاني:

ئيمامي ئېين قه ييم موتا لاي زور بوو، ماري فته تي فراوان بوو، له وانه يه يه كي له هو كاره كاني ټه مه ش بريتي بي له وه ي مامو ستاي زوري بوون، هه روه ها هونه ري جورا و جوري بوون بو وهرگرتني زانست لييان، هه ري هك له و مامو ستايانه خاوه ني زيره كي و پسپوري جورا و جور بوون، به تاييه ت يه كي له و شيخانه ي كه زور سوودي لي بينيون، بريتييه له ئېين و ته يمييه. ئېين قه ييم هه موو هو كاري كي ره خساند بوو بو وهرگرتني زانست له ئېين و ته يمييه، له وانه يه گه وره ترين هو كاري ش مانه وه و په يوه ستبووني بي به ئېين و ته يمييه تا كو تايي ژياني.

ئېين و ره جه ب گوتو ويه تي:

(چه ندين جار توو شي به لا و تاقير كرنه وه و ټه زيه ت بووه، كو تا جاري ش به ندر كرن ي بوو به ته نيا له گه ل شيخ ته قيه د دين ي مامو ستاي له قه لا، له وي نازاد نه كرا مه گه ر دوا ي مردني مامو ستا كه ي)^(۱).

(۱) ذيل طبقات الحنابلة (۲/۴۴۸).

ئېبن و حه جهر گوټوویه تی:

(دوای ټه وهی سووکایه تی پی کرا، له گهل ئېبن و ته یمیه ی ماموستانی له قه لادا به ند کرا، له سهر پشتری وشتی به قامچیلیدراو دهیانگیرا، کاتی ماموستانکه ی وه فاتی کرد، ئنجا ئازاد کرا).^(۱)

سهره تای په یوه ندیکردن و په یوه ستبوونی ئېبن قهېم به ئېبن و ته یمیه وه ده گهرېته وه بو ټه و کاته ی که ئېبن و ته یمیه له سالی (۷۱۲) ک هاته دیمه شق. ټه م په یوه ستبوون و له لاما نه وه یه ی دهوامی کیشا تا ټه و سالی ئېبن و ته یمیه تییدا وه فاتی کرد، واته: سالی (۷۲۸). که واته: به یه که وه بوونیان (۱۷) سالی خایاندووه، له و ماوه یه دا زانست و زانیاریی زوری لی وهر گرتووه، زوریش پی کاریگر بووه، کتیبگه لیکي زوری له لا خویندووه. گرنگترینی ټه و کتیب و نووسراوانه، وه ک سه ده فی ئاماژه یان پی ده کات، ټه مانه ی خواره وهن:

{المحرر، المحصول، (الأحكام) ی سه یفی ئامه دیی، (الأربعین)، (المحصّل)، زوریکیش له و کتیبانه ی له لا خویندووه که له نووسینی ئېبن و ته یمیه خوویه تی} ^(۲).

له ماموستانکانی دیکه ی ئېبن قهېم:

- أبو العباس، أحمد بن عبدالرحمن بن عبدالمنعم بن نعمة النابلسي الحنبلي ناسراو به: (الشهاب العابر)، سالی (۶۹۷) ک وه فاتی کردووه.

(۱) الدرر الكامنة (۲۱/۴).

(۲) الوافي بالوفيات (۲/ ۲۷۰ - ۲۷۱).

- اسماعيل، مجد الدين بن محمد الفراء الحراني، سالی (۷۲۹) ک وه فاتى کردووه. ئيبن قه ييم دواى باوکی فہرائيزی له لای ټه و مامؤستايه ی خوښندووه، هه روه ها ټه مانه شی له لا خوښندووه: فيقه، (مختصر أبي القاسم الخرقى)، (المقنع) ی ئيبن قودامه، به شيکی زوری (الروضة) ی ئيبن قودامه.

- محمد شمس الدين، أبو عبدالله بن أبي الفتح البعلبكي الحنبلي، سالی (۷۰۹) وه فاتى کردووه. ټه مانه ی له لا خوښندووه: عه ربه ی، (الملخص) ی ټه بولبه قا، (الجرجاني)، (ألفية ابن مالك)، زۆربه ی هه ره زوری (الكافية الشافية)، هه ندی له کتیبی (التسهيل).

- محمد صفي الدين بن عبدالرحيم، بن محمد الأرموي الشافعي، سالی (۷۱۵) وه فاتى کردووه. ئوسولۍ فيقه و عه قيده ی له لا خوښندووه، له گه ل زۆربه ی هه ره زوری: (الأربعين) و (المحصل).

- محمد شمس الدين، أبو عبدالله بن مفلح بن مفرج المقدسي الحنبلي، سالی (۷۶۳) وه فاتى کردووه. يه کی بوو له و مامؤستايانه ی که ئيبن قه ييم له زۆربه ی مه سه له کاندا ده گه رايه وه لای و پرسى پي ده کرد.

- يوسف جمال الدين، أبو الحجاج بن زكي الدين عبدالرحمن القضاعي المزي، سالی (۷۴۲) وه فاتى کردووه. ئيبن قه ييم له زياتر له شوښنيک له کتیبه کانيدا ستاييشی ټه و مامؤستايه ی ده کات و به (شيخنا) واته: (مامؤستامان) وه سفی ده کات. وه ک له کتیبی (الفروسيه) لا (۸۷) دا گوتوو يه تی: (مامؤستامان ټه بو لحه ججاج حافظ... هه والی پي داوين).

قوتابيه کانی:

وهک گوتراوه: قوتابی لاپه رپه که له ماموستا که ی، ئیبن قه پيم
 نه وهنده شانازی و گه وره پیه ی به سه که قوتابیه کانی له ئیمامه دیار و
 ناسراوه کانی، گه وره پیاوانی بژارده ن، به که سانی خاوه ن فزل و ته قوا و
 زانست شاهیدیان بو دراوه، له به ناوبانگترینی قوتابیه کانی:

- زانا و حافظ و پاقه کاری قورثان، عیماده ددین ئیسماعیل نه بولفیدای کوری
 عومه ری کوری که تیری نه لقورشی شافیه ی، له سالی (۷۷۴) وه فاتی کردووه.

ئیبین و که تیر خوی باسی خوی ده کات و ده لی: (من له هاوړی هره
 نزیکه کان و خوشه ویستترینی خه لکی بووم له لای)^(۱).

- عه للامه عه بدوره حمان زهینه ددین، نه ولفه ره ج کوری نه حمه دی کوری
 عه بدوره حمان، ناسراو به: (ئیبین په جه بی حه نبه لی) له سالی (۷۹۵) ک
 وه فاتی کردووه. ئیبین و په جه ب زور به جوانی باسی ژیانی ماموستا که ی
 کردووه و دهرباره ی گوتوویه تی: (به ر له وه فاتی به زیاتر له سالیک،
 په یوه ست بووم به مه جلیس و دانیشتنه کانی. قه سیده ی (النویه) م له
 بابته تی سوننه ت له لا خویند. هه روه ها چه ند شتیکی دیکه له نووسراو و
 کتیبه کانی و جگه له مانه شم له لا خویند)^(۲).

- په کیکی دیکه له قوتابیه کانی، عه للامه موحه ممه د شه مسه ددین
 نه بو عه بدوللا کوری نه حمه دی کوری عه بدولهادی ئیبین قودامه ی
 مه قدسییه. له سالی (۷۴۴) وه فاتی کردووه.

(۱) البداية والنهاية (۲۰۲/۱۴).

(۲) ذیل طبقات الحنابلة (۴۴۸/۲ و ۴۵۰).

ئيبين و ره جهب باسي ئيبين قودامه ي کردووه و به يه کيک له
قوتابيه کاني ئيبين قه ييم هه ژماري کردووه، له باسوخواسي ژيانيداده لي:
(که ساني خاوهن فهل و گه وره ئه م زاته يان به گه وره ده گرت و ده بوونه
قوتابيي ئه و، وهک: ئيبين عه بدولهادي و غه يري ئه ويش)^(١).

- عه للامه موحه ممه دي کوري يه عقوبي کوري موحه ممه دمه جده ددين،
ئهو تاهير فه يروزئابادي شافيعي، خاوه ني فرهه نگه به ناوبانگه که، سالي
(٨١٧) وه فاتي کردووه.

شه وکاني له باره يه وه گوتوويه تي: (سالي ٧٥٥) چووه ديمه شق، بوويه
قوتابيي ته قي سوبوکی و کوّمه ليکي ديکه ي زور، که ژماره يان له سه د زانا
زياتره، وهک: ئيبين قه ييم و ئه وانهي له چيني ئه ون)^(٢).

نووسراوه کاني:

شيخ به کر ئه بو زيّد ره حمه تي خواي لي بي به دوا داچووني وردی بو
ناوي دانراو و نووسراوه کاني ئيبين قه ييم کردووه، گه ياندوويه تيه (٩٦)
کتیب. زور به وردی و تيروپري باسي کتيبه کاني کردووه و پيناسه ي
کردوون، ئاگاييشي داوه سه باره ت به و کتيبانهي به هه له دراونه ته پال ئيبين
قه ييم و هيي ئه ويش نين.

(١) ذيل طبقات الحنابلة (٢/٤٤٧ و ٤٥٠).

(٢) البدر الطالع (٢/٢٥٤).

کتیبه چاپکراوه کانی بریتین له:

- ۱- اجتماع الجيوش الإسلامية على غزو المعطلة والجهمية.
- ۲- أحكام أهل الذمة، هه ر له م کتیبه دا (شرح الشروط العمرية) ی وهک کتیبیکي سهر به خو دهر هیناوه.
- ۳- (أحكام المولود) یان (تحفة المودود).
- ۴- أسماء مؤلفات ابن تیمية.
- ۵- إعلام الموقعين عن رب العالمين.
- ۶- إغاثة اللهفان في حكم طلاق الغضبان.
- ۷- بدائع الفوائد، له نیو ته م کتیبه شدا دوو کتیبی تر به شیوه ی سهر به خو دهر هاتوون، که بریتین له: (تفسير المعوذتين) و (ذم الحسد وأهله).
- ۸- التبيان في أقسام القرآن، ناوی دیکه شی هه ن وهک: (أقسام القرآن) و (إيمان القرآن).
- ۹- تهذيب مختصر سنن أبي داود.
- ۱۰- جلاء الأفهام في فضل الصلاة والسلام على خير الأنام.
- ۱۱- جواب في صيغ الحمد.
- ۱۲- الجواب الكافي لمن سأل عن دواء الشافي، ناسراوه به (الداء والدواء).
- ۱۳- حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح، ناسراوه به (صفة الجنة).
- ۱۴- حكم تارك الصلاة.

- ۱۵- الرسالة التبوكية، له ژيړ ناوونيشانی: (تحفة الأحاب في تفسير قوله تعالى: المائدة) چاپ کراوه، هه روه ها به ناوونيشانی: (زاد المهاجر إلى ربه) چاپ کراوه.
- ۱۶- روضة المحبين ونزهة المشتاقين. هه ر له م کتیبه دا کتیبی (ذم الهوى واتباعه) دهر هاتووه.
- ۱۷- الروح. کتیبی (الرسالة القبرية في الرد على منكري عذاب القبر من الزنادقة والقدرية) ی لی دهر هاتووه، هه روه ها له گه ل کومه لیک نامیلکه شدا به یه که وه به ناوونيشانی (الهدية السعيدية فيما جرى بين الوهابية والأحمدية) چاپ کراوه.
- ۱۸- زاد المعاد في هدي خير العباد. کتیبی دیکه شی لیوه دهر هاتووه به ناوونيشانی (الطب النبوي)، هه نديکی تر ناویان ناوه (الهدى النبوي).
- ۱۹- شفاء العليل في مسائل القضاء والقدر والحكمة والتعليل. هه نديکی دیکه ناویان ناوه: (القضاء والقدر).
- ۲۰- الصواعق المرسلة على الجهمية والمعتلة.
- ۲۱- طريق الهجرتين وباب السعادتین.
- ۲۲- الطرق الحكمية في السياسة الشرعية، به ناوونيشانی (الفراسة) ش چاپ کراوه.
- ۲۳- عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين.
- ۲۴- الفروسية.
- ۲۵- الفوائد.
- ۲۶- فوائد الحديثية.

۲۷- الکافية الشافية في الانتصار للفرقة الناجية، هندیکی دیکه ناویان ناوه: (الشافیه الکافیه). بریتیه له قه سیده نوونیه دهرباره سونهت.

۲۸- الکلام على مسألة السماع.

۲۹- الکلم الطیب والعمل الصالح، که بریتیه له: (الوابل الصیب من الکلم الطیب).

۳۰- مدارج السالکین بین منازل، نامیلکه یه کی لی دهر هاتووه سه بارهت به قسه کردنی له شهر فهرمووده ی: (بدأ الدین غریباً...) به شیوه ی سهر به خو چاپ کراوه.

۳۱- مفتاح دار السعادة ومنشور ولاية العلم والإرادة.

۳۲- المنار المنيف في الصحيح والضعيف.

۳۳- هداية الحيارى في أجوبة اليهود والنصارى.

ئهمانه گرنګترین کتیبه چاپکراوه کانی ئېبن قهېيم بوون، کتیبګه لی دیکه ی هه ن تا ئیستا چاپ نه کراون، زوربه ی ههره زوری ئه وانه ی چاپ نه کراون دیار نین و ون بوون، هوکاري ئهمه ش شیخ ئه لبانی په حمه تی خوی لی بی باسی ده کات و ده لی: (یه کی له و میرانه ی که له سه ده کانی رابردوودا دهستی به سهر دیمه شقدا گرت، پیاوړکی خاوه ن مال و ده سه لات بوو. خاوه نی بیروړای حلوول و ئیتیحاد بوو، بو سهر خستنی مه زه به که ی خوی، هه موو دانراوه کانی ئېبن ته یمیه و ئېبن قه یمیه قوتابی کو کرده وه و سووتاندى. ئه گهر نه یتوانیبا قه ناعت به خاوه نی کتیبه که بکات به سووتاندى، ئه وای لی ده کړی، یاخود لی وهر ده گرت. له وانه یه هوکاري دیکه شی گرتیته بهر بو له ناوبردنی ئه و نووسراوانه^(۱).

وه فاتى:

ئېبن قه ييم، له سالى (۷۵۱) ك، شهوى پېنجشهممه، له سيزدهى مانگى
 ره جهب، له كاتى نوږتى عيشا، له تهمه نى شېست سالى، وه فاتى كرد. بو
 به يانيه كهى و له دواى نوږتى نيوه پړو له مزگه وتى ئهمه وى نوږتى له سهر
 كرا. پاشان له مزگه وتى جه راح، خه لكېكى زور ئامادهى ناشتنى بوون، له
 شارى ديمه شق و له گوږستانى (الباب الصغير) له لاي باوكى نيژرا. په حمه تى
 خوايان لى بى^(۱).

---

(۱) ئهم پوخته يهم له ژيانى ئېبن قه ييم، په حمه تى خواى لى بى، له پېشه كىي كتيبى
 (جلاء الأفهام) دهر هيناوه، ئه ویش له چهند سهرچاوه يه كى خواستو ته وه. (وه رگپړ).

«هه ركه سى پهروه ردگارى بناسى، ئه و ناسينه به شيويه كه سه رقالى ده كات ناپيرژيته سه ر شوينكه وتنى هه وا و ئاره زووه كانى»

«ئه وهنده شكۆ و پايه داريه ت به سه كه تۆ بهنده ي ئه ويت، ئه وهنده فه خر و شانازيه شت به سه ئه و پهروه ردگارى تۆيه»

«په روه رگاری بهرز و مه زن له قورپانی پیروژدا بانگی بهنده کانی ده کات له دوو پړیگه وه بیناسن: یه که میان: پامان و وردبوونه وه له دروستکراوه کانی، دووه میان: تیښکرین و بیرکردنه وه له ټایه ته کانی. یه که میان بریتیه له به لگه و نیشانه بینراوه کان، دووه میشیان بریتیه له ټایه ته بیستراو و درکپیکراوه کان»

«له گه وره ترین نیشانه کانی سته مله خوځ کردن و نه فامی ټه وه یه: پړیز و شکو و گه وره یی له خه لک بخوازی، که چی دلت به تال بی له به گه وره گرتن و پړیزگرتن له په روه ردگار، تو له بهر به گه وره گرتن و پړیزگرتن له خه لک خوټ له چه ندین حال و بارودوخی نه شیاو ده پاریزی و به دوور ده گری، که چی به بوټه ی پړیزنه گرتن و به گه وره نه گرتنی په روه ردگار لات ټاساییه له سه ر هه مان ټه و حال و بارودوخی نه شیاو ده ا بتبینی»

«هه رکه سی پشت هه لکا له خوښو یستن و به ندایه تی و گوږپرایه لیکردنی په روه ردگار، دوو چاری به لا و ټاقیکردنه وه ی به ندایه تی و کوپله بوون و خوښو یستن و خزمه تکردنی خه لکی ده بی»

«نه گهر بهنده به يانی و ئيواره ی به سهر دا هات و جگه له خوا
هیچ خه م و خه فه تيکی دیکه ی نه بوو، خوا هه موو پيوستیی و
حاجه ته کانی بو ده خاته نه ستوی خو ی، هه رچی بو نه و بهنده یه
گرنگ و جيبايه خه، په روه ردگار خو ی بو ی جيبه جی ده کات»

«که سی نه زان له لای خه لکی سکالا له خوا ده کات، نه مه ش نه و په ری
نه فامی و نه زانییه به سکالا لیکراو و سکالا له لاکراو، چوونکه نه گهر
په وره ردگاری خو ی بناسیایه، سکالا ی لی نه ده کرد؛ به هه مان شیوه
نه گهر خه لکیشی بناسیایه، سکالا ی له لا نه ده کردن»

«چیژ و له زهت شوینکه و ته ی خو شه ویستییه. به به هیژ بوونی
خو شه ویستی نه میښ به هیژ ده بی و به بی هیژ بوونیشی بی هیژ
ده بی. هه رکاتییک ئاره زوو کردن و خو شو یستن و شه وق و تاسه ی
مه حبووب به هیژ بوو، له زهت و خو شیی ویسأل و پیگه یشتن و
چاوپیکه و تنی ته واوتر و کاملتر ده بی»

«له گهل خواډا راست به، نه گهر راست بووی، نه وا له نیوان سۆز و لوتفی نه ودا ده ژیت، (سۆزی نه و ده تپاریزی له هه رشتیک که حه زهری لی ده که یت؛ (لوتفی) شی پازیت ده کات له ئاست هه رشتیک که بوی ته قدیر و نه ندازه گیر کردووی»

«هه ر کریکاریک ده یه وی بزانی قه در و پیزی لای گه وره که ی چه نده، با سه یری خووی بکات و بزانی گه وره که ی چ کاریکی پی سپاردووه و به چ کاریکه وه سه رقالی کردووه»

«بزانه! ریپوار پیگه ی به ره وخواچوون به دل و به هیمه ته ده بری، نه ک به جه سته ی. له هه قیقه تدا ته قواش^(۱) ته قوای دل، نه ک ته قوای نه ندامه کان»

(۱) له نه سلدا ته قوا وشه یه کی عه ره بییه، له کوردیدا پاریزکاری ی بو به کار دی، به لام هه ندی وشه له بهر زور دووباره بوونه وه یان وه ک کوردییان لی هاتووه و ماناکانیان روونه، بویه ئیمه ش وه ک خووی به کارمان هیناوه ته وه. (وه رگیر)

»بهنده پهرديه ڪي هه يه له نيوان خوي و خوادا (كه بريتيه
له سنووري شته حهرامڪراوه ڪان)، پهرديه ڪي ديكه شي هه يه
له نيوان خوي و خه لڪدا (كه بريتيه له حه يا و ئا بروو). هه ركه سي
پهرديه نيوان خوي و خوا هه لمالئي^(۱)، خواش پهرديه نيوان ئه و
خه لڪ هه لده مالئي (واته: حه يا و حورمهت و ئا برووي له نيوان خه لڪدا
ناميني)»

»سهير نييه خزمه تڪاريڪ خوي بو خاوه نه ڪه ي زهليل و گوڙپرايه ل
بکا و له خزمه تڪردنيدا تووشي بيڙاري و بيتا قه تي نه بي، چوونكه
خزمه تڪار حاجهت و پيويستيه ڪاڻي لاي گه وره ڪه يه تي. سهير
ئه وه يه گه وره به و هه موو بينياري و بيپيويستسي و دهوله مهنديه ي،
ڪه چي خوي له خزمه تڪاره ڪه ي ره پيش بکا و به جو ره ها چاڪه و
به خشش دلسوزيي خوي بو دهر بري»

»سهير نييه هه ڙار و خاوهن پيويستيه ڪ ئه و ڪه سه ي خوش بوي
ڪه چاڪه ي له گهل ڪردووه، سهير ئه وه يه چاڪه ڪار باباي هه ڙاري
خوش بوي»

(۱) واته: سنووره ڪاڻي بيه زينئي. (وه رگير)

«خوای بهرز و مهزن فهرموویه تی: ^(۱)، واته: بهره وخوا پابکه ن،
 حه قیقه تی پاکردنیش بریتییه له هه لاتن له شتیک بو شتیک دیکه،
 ئه میش دوو جوړه: هه لاتنی خوښه ختان، هه لاتنی به دبه ختان.
 هه لاتنی خوښه ختان هه لاتنه بهره وخوا بهرز و مهزن، هه لاتنی
 به دبه ختانیش هه لاتنه له خوا، نه ک هه لاتن بی بوی»

«بو بهنده پهره ردگارېک هه یه، هیچ چارېکی نییه، هه چوڼیک
 بی هه ر پپی ده گا و وروبه پرووی ده یته وه، مالیکیش هه یه له
 داهاتوویه کی نزیکا تییدا داده سه کنی، بویه پیویسته له سه ری
 پهره ردگاری رازی بکات بهر له وهی بچیته وه لیکای. مالک هشی
 ئاوه دان بکاته وه بهر له وهی بگوازیته وه بوی»

«ئەگەر پەگورپېشەي ماريڤهت له زهويي دڼا چەسپا، ئەوا درەختي
خۆشەويستېي لې دەرېوې. كاتېكېش خۇي گرت و بههيز بوو، ئەوا
تاعەت و گوڭزايه لېي لې بهرهم دې، ئەو درەخته به بهردهوام^(۱)
واته: هه موو كاتېك به ئيزني ئەو خوايهي دروستي كردوو به ردهدا
و بهرهمي ده بې.»

«مه خلوق ئەگەر لېي ترساي، لېي راده كهيت و دوور ده كه وېته وه،
په روهردگار ئەگەر لېي ترساي و سام و هه بيهت لېي كرد، هوگري
ده بېت و لېي نزېك ده بېته وه»

«له دڼا بېئوقره بيهك هه يه به روو كردنه خوا نه بې دانامركېته وه،
هه ستركدن به ته نيا بيهك هه يه به هوگربوون و نزېكي له خوا نه بې
لا ناچې، دلته نكي و خه م و خه فه تېك هه يه به دلخو شبوون به
ناسېني خوا نه بې ناروا»

«هر كه سى خوا بناسى، تاسه و شهوقى بو ده بى، له بهر ئه وهى
ماريفه ت و ناسينيش كوټايى نايه، كه واته: تاسه و شهوقى
عاريفيش كوټايى نايه»

«فه رزترين جيهاد جيهادی نه فس و ههوا و شهيتان و دونيايه.
که سې ټه گهر جيهادی دوژمنه په نهان و شراوه و نادياره کانی
نه کړدې، ټهوا ناتوانې جيهادی دوژمنه ديار و ئاشکراکانی بکات»

«که سې ځوټی بناسې، ټه و ځوټاسينه سه رقالي ده کات به چاک کړدنی
عه ييه کانی ځوټی و ناپرژيټه سه رعه ييو عاری خه لک»

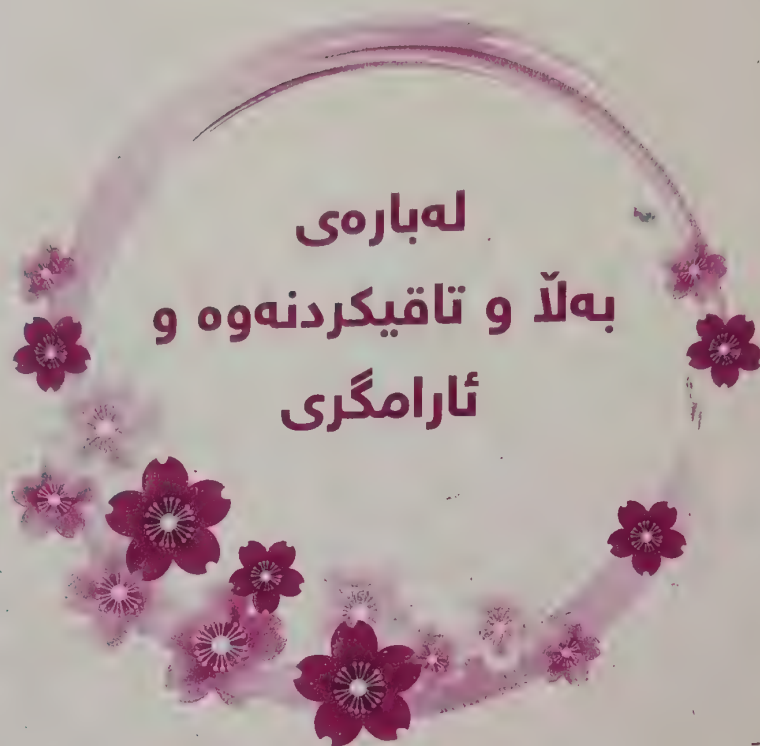
«سەرکەوتن و سەرفرازى بۇ ئەو كەسەى ئەوئەندە بە چاككردى
 عەيبەكانى خۇى سەرقالە، ئاپرژىتە سەر باسكردى عەيبى خەلك.
 قور بەسەر ئەو كەسەى عەيبەكانى خۇى لەياد كرىووه و خۇى
 يەكلا كرىووتەوه بۇ شەوئىنكەوتن و باسكردى عەيبوعارى خەلك.
 هبى يەكەمیان نیشانەى خۆشەختىى خاوەنەكەيەتى و هبى
 دووهمیشیان نیشانەى بەدبەختى»

«توورەبوونت بە كۆت و زنجىرى نەرمونيانى و لەسەرخۇيى
 بىەستەوه، چوونكە توورەبوون سەگىكى هارە، ئەگەر بەرى بدەى و
 بەرەللای بكەى، شتەكان خراپ دەكات و تىكوپىكىان دەدا»

«زەوى فیترەت پانوپۆر و فراوانە، گونجاوه بۇ هەر درەختىك تىيدا
 بچىنى و سەوز بىت، ئەگەر درەختى ئيمان و تەقوات تىيدا چاند،
 ئەوا بەروبوومەكەى برىتىى دەبى لە چىژ و شىرىنىى ئەبەدى، خۇ
 ئەگەر درەختى جەهل و هەوا و ئارەزووى تىيدا بچىنى، هەموو
 بەروبوومەكەت تفت و تال و بىزلىكراو دەبى»

«هه رکه سی خوا بو به هه شت خه لقی کړدې، به به رده وام
دیارییه کانی له ناخوښی و زه حمه تی و نارپه حه تییه وه بو دی.
هه رکه سی کیش خوا بو ناگر خه لقی کړدې، به به رده وام دیارییه کانی
له هه وا و نارو و خوښییه کاتییه کانه وه بو دی»

«هه رکه سی که مالی ناخیره تی بو دهر که وت و ته ماشای کرد،
فیراقی دونیای له لا سه هل و ئاسان ده بی»

«شهرت نییه هه موو جارې به لا بو سزا و نه شکه نجه ی ئینسان بی،
به لکوو هه ندیک جار بو پاک و پالفته کردنیه تی»

«هه رکه سی چاویک بیرپته شیرینی پاریزراوی و سهرنجی بدا،
تالی و قورسیی ئارامگرتنی له لا سووک و ئاسان ده بی»

«کاتی ئاده م سه لامی خوی لی بی ویستی به هو ی خواردنی
دره خته که وه به هه تاهه تایی له به هه شتدا بمینیتته وه، به دهرکردن
لیی سزا درا. کاتیکیش یوسف سه لامی خوی لی بی به هو ی نه و
که سه وه که خه ونه که ی دیتوو ویستی له گرتوو خاته دهر بچی،
چه ند سالیک تییدا مایه وه^(۱)»

(۱) که واته: هه موو نه و شتانه ی که به نیاده م ده یانخوازی، پیویسته له خویان داوا بکا،
به پیچه وانه وه، نه گهر له غهیری خوی خواست، نه وا ده بیته دهر د و ئافهت و به لا بو
ژیانی دونیا و ئاخیره تی. (وه رگپړ)

«ئیبلیس به دهرکرانی ئادهم له بهه شتدا دلخوښ و شادمان بوو،
نه یزانی شوړبوونه وهی مه له وانیکي زور شاره زالا قوولایی دهریادا
بو دهرهینانی گه وهه ر و مرواری به رزاییه، نه ک شوړبوونه وه و
نزمایی»

«نه گهر په روه ردگار په ردهی نهینیییه کانی بو بهنده که ی هه لمالی،
پیشانی بدا که چوڼ کار و فرمانه کانی بو بهرپوه دها و له دایکی
خوی بوی به به زه بیتره، نه وادلی بهنده به خوښه ویستی خوا
ده تویته وه و به شوکرانه بژیری و سوپاسکردنی پارچه چارچه ده بی»

له باره ی چاکسازيکردن له دل

«وهک چوڼ جهسته به هو ی نه خو شکه وټن سوود له خواردن و
خواردنه وه نابینې، به هه مان شیوه (دل) یش ټه گهر دوو چاری
نه خو شیی ټاره زوو په رستی بوو، ټاموژگاری ټییدا جیگه ی نابیتته وه»

«دلره قبوون به هو ی زیده پرویی کردنه له چوار شت: خواردن، نوستن،
قسه کردن، ټیکه لای»

«دل(یش وهک جهسته نه خوښ ده که ویت، شیف و
چاره سهرییه که ی له توبه و خوږا راستندایه. هه روه ها، به هه مان
شیوه ی ئاوینه تووشی له که و پیسی ده بی، پاکژ بوونه وه که ی
له زیکر و یادی په روه ردگار دایه، دوو چاری بی بهرگ و پوښاک ی
ده بیټ، بهرگ و پوښاک و جوانییه که ی له ته قوای خوادایه. برسی
و تینوو ده بی وهک چوڼ جهسته برسی و تینووی ده بی، خواردن و
خواردنه وه که ی له ماریفه ت و خوښه ویستی و ته وه کول و ملکه چی
و خزمه تکر دندایه»

«دلېک کوټ و بهند و په یوه ست بووبی به ئاره زوو، زوهد و وهرعی
بو ناچیتته سهر^(۱)»

(۱) واته: تا کوټایی ته مه نی ناتوانی له سهر زوهد و وهرع بهر ده وام بی. (وهرگیږ)

«دل) شه ش شوینی هه یه و حه و ته می بو نییه، له و شه ش شوینه دا
 هاتوچو ده کات، سییانی نزمه، سییانی به رزه، سی شوینه نزمه که ی
 که هاتوچوی تیدا ده کات بریتین له: دونیا یه ک که بو ی پازاوه ته وه،
 نه فسیک خه یال و خه ته رهی بو دروست ده کات، دوژمنیک
 وه سوه سه ی بو ده کات - ئەم شوینانه شوینی پوچه نزمه کانن،
 بهرده وام تیپاندا دین و ده چن. سی شوینه به رزه که ش بریتین
 له: زانستیک که بو ی پوون بوته وه، عه قلیک که ئاراسته ی ده کات،
 په رستراویک که ده یپه رستی - دلّه کان له م شوینانه دا دین و ده چن»

«بو به نده هیچ سزایه ک له دلّره قبوون قورستر نییه»

«ئه وانه ی دلّه کانی خو یان به دونیا سه رقāl کرد، ئەگه ر بیت و به
 خوا و ئاخیره تیان سه رقāl کردبایه، ئەوا دلّه کانیان له فه رماییش
 و به لگه بینراوه کانی ئەودا جیلوه یان ده کرد. به نه یینی عه جیب و
 سوود و قازانجی نایابه وه ده گه پانه وه لاشه ی خاوه نه کانیان»

«هه رکه سې سافې و پاکیې دلی دهوې، با خواي په روه ردگار به پيشی
هه وا و ئاره زووه کانی خوې بخا»

«کاو لېوونی دل له نه مینوون له سزای خوا و بیئا گاییدایه.
ئاوه دانکردنه وهشی له ترس و یادی خوادایه»

«جی سهر سوورمانه که سې حاجه ت و پیو یستییه کی دیته پیش،
حاجه ت و پیو یستییه که ی وای لی ده کات پروو بکاته خوا بو نه وهی
بوې جیبه جی بکات. که چی له بهر نه فامی و پشتکردن له خوا خوې
پروو به پرووی نه و پرسیاره ناکاته وه که بوچی دلی مردووه، دلی خوې
له نه خوشییه کانی وهک: گومان و ئاره زوو په رستی چاره سهر ناکات.
به لام دل نه گهر مرد، نه وا هه ست به سهر پیچی په روه ردگاری ناکا»

«ئەگەر دىل بە زىكر و يادى خوا نان درا، به بيركردنه وه و تىپرامانىش
ئاو درا، ههروه‌ها له پىسى و دهغه‌لىش پاك كرايه‌وه، ئەوا شتى
عه‌جايه‌ب و سه‌رسوورهيته‌ر ده‌يىنى، حيكمه‌ت و دانايى تى
ده‌ئاخترى»

«هه‌رگىز خو‌يه‌كلا كردنه‌وه بو‌ خوا له لايه‌ك و هه‌زكردن به مه‌دح و
سه‌ناى خه‌لكى له لايه‌كى تر له دلي‌كدا كو‌ نابنه‌وه»

له باره ي
بانگه يشت كردن بو نه جامدانى
تاعه ت و گو يرايه لى

«به نده به رده وام باوهش بو تاعه ت و گو يرايه لى خوا ده كاته وه
و هو گرى ده بى و حه زى پى ده كا و پيشى ده خا، تا واى لى دى
په روه ردگار به په حمه ت و به زه يى خو ي فريشته ي بو ده ني رى تا
به گه رمى هانى بدات و پتر پيدا گر بى له سه ر نه جامدانى تاعه ت
و عيباده ت. نه و فريشته انه له سه ر جي گه ي خه و و له دانيشتن و
مه جليسه كاندا بي زارى ده كه ن و واى لى ده كه ن مه يلى بو عيباده ت
بچي ته وه»

«مادهم تۆ له نوږځداي، كه واته: بهردهوام له درگه پاشا ددهي،
كه سيكيش بهردهوام له درگه پاشا بدات، بوي دهكريتهوه»

«ئەگەر دڵ به نووری تاعەت پرووناك بوویەوه، ئەوا ههوری خیر
و چاکه له ههموو لایهكهوه پرووی تی دهکهن، خاوهنهکەي له
تاعهتيكهوه بۆ تاعهتيکی دیکه دهبن، بهم جوړه بهردهوام لهنيو
تاعەت و عیبادەتدا دەمینیتەوه»

»بهنده له بهردهم پهروهر دگاريدا دوو وهستاني ههيه: وهستانيڪ له نوڙدا؛ وهستانيڪ له پوڙي ليقا. ههرکه سي ههقي وهستاني يهکه م بدات، وهستاني دووهمي له سهر ئاسان دهبي؛ ههرکه سيکيش که متهرخه م بي له وهستاني يهکه م و ههقي خوئي پي نه دا، وهستاني دووهمي له سهر قورس دهبي. پهروهر دگاري بهرز و مهن ده فهرمووي: الانسان. واته: ههندي کاتي شهویش سوجهي بو به و شهوگاريش ته سبيحاتيکي دريڙي بو بکه، نه و له خوابيخه بهرانه شتي حازربه دهستيان ههز لييه که رابواردني دنيايه و پاش مردنيان پوڙيکي قورس و گرانبار له پاش خوڻان جي ديئن بي نه وهي هيچيان بو کردي، که نه ویش پوڙي قيامه ته.»

»ههرکه سي دهيهوي له دونيادا نيسته جيئي باخچه کاني به ههشت بي، با هاونشيني مه جليسي زيکر بي، مه جليسه کاني زيکر باخچه کاني به ههشتن»

«خېر و سه ده قه كاريگه رييه كي سه رسوورهيته ري هه يه له سه ر
لاچووني جوړه ها دهر د و به لا، ته نانه ت ته گه ر خاوه نه كه ي خراپه كار
يا خودسته مكار يان كافريش بئ! خوا به هو ي خېر و سه ده قه كه يه وه
جوړه ها به لاي له سه ر لا ده با. ته مه ش كار و فرمانيكي مه علوم و
زانراوه له لايه ن خه لكه وه به گشتي چ تاييه ت بن، چ ره شو كي.
خه لكى گوى زه وي هه موويان دان به و راستييه دا ده نين، چوونكه
شتيكي نه زموونكراوه و تاقبيان كردو ته وه»

«خانوو و باله خانه ي به هه شت به هو ي زيكره وه بونياد ده نري،
هه ركاتي باباي زيكره كر له زيكره كه ي وه ستا، فريشته كانيش له
بونيدناني خانوو كه ي ده وه ستن»

»نموونهي له دايڪوون و گه شه ڪردن و زيادبووني تاعهت، وهڪ
 ده نڪيڪ توو وايه كه چاندووته، ده بيٽه دره خت، پاشان بهر ده گري،
 بهر ده كه ده خوي، ده نكه كه ده چيني. هه رڪاتي شتيڪي لي بهر
 ده گري، بهر ده كه ده رني، ده نكه كه شي ده چينييه وه. سه ريچي
 و گونا هيش به هه مان شيوه. كه سي عاقل و ژير له م نموونه يه
 راده ميئي، له پاداشته ڪاٺي چاڪه ڪردن چاڪه كه ده دوايه، سزاي
 خراپه ش بريتييه له خراپه كه ده دواي - چاڪه چاڪه به دواي خويده
 ديني و خراپه ش به هه مان شيوه»

»نه گهر به ته نياش مايته وه، پيچه وانهي ٿاره زووي خه لڪ و
 روو ڪردنه خوا و پيغه مبهرت (ﷺ) لا قورس نه بي. خوا له گه لته. تو
 له ژير چاودريري و پاريزگاريي نه ودائيت. ته نها يه قين و سه برت له
 بيژينگ ده دا و تاقيت ده ڪاته وه»

«ماندووو بوون به نه نجامدانی تاعهت و عیبادهت تیکه لای جوانی
و چاکی بووه. له کوتاییدا له زهت و ئیسراحت بهرهم دینن،
هرکاتن نه نجامدانی له سهر نه فست قورس بوو، بیر له وه بکه وه
ماندووو بوونه که ی کوتایی دی، به لام جوانی و له زهت و خوښیبه که ی
ده مینیتته وه. هر دوو کیان (ماندووو بوونی نه نجامدانی تاعهت له گهل
خوښی و له زهت و جوانیبه که ی) بخه سهر ته رازوو، له پیشتترینیان
پیش بخه»

«نه نجامدانی تاعهت و عیبادهت به بن ئیخلاص، وهک ریواریک
وايه توره که که ی پر کردبن له ورده به رد، له گهل خویدا ده یهینن و
ده یا به بن نه وه ی سوودی لی بیینن»

«وه لّاهى ئادهم سوودی له عیززهت و شکوی {اسجدوا} و^(۱) پړزی
{وَعَلَّمَ آدَمَ} و^(۲) تاییه تمه ندیی {لَمَّا خَلَقْتَ بَدَنِي} و^(۳) شانازی
{وَنَفَخْتَ فِيهِ مِنْ رُوحِي}^(۴) نه بیینی. به لکوو ئه وهی سوودی لی بیینی،
بریتی بوو له {رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا...}^(۵)»

«خوښه ویستترین دروستکراو لای خوا ئه وه یانه زور داوای لی
ده کات. خوا ئه و که سانه ی خوښ دهوین که زور پیداگری ده کهن له
داواکردن، هه رکاتی به نده له پارانه وه و داواکردندا پیداگری بکات،
خوښی دهوئ و نزیکی ده خاته وه و پیی ده به خشی»

(۱) واته: سوودی له و شکو و پړزه نه بیینی که خوا به فریشته کانی فهرموو: سوجدی
پړزی بو بیهن.

(۲) واته: سوودی له و پړزه خوا ییه نه بیینی که خوا ناوی هه موو شته کانی فیړ کرد.

(۳) واته: سوودی له و تاییه تمه ندییه ش نه بیینی که جیا له مه خلوقه کانی تر خودا
ده فهرمووئ: به ده سته کانی خوّم ئه وم دروست کرد.

(۴) واته: سوودی له و شانازییه که وره یه ش نه بیینی که خوا له پوځی خوئی فووی به به رد کرد.

(۵) واته: کاتی سنووری په روه ردگاری به زاند و سه ریپشچی کرد، سوودی له وانه ی
سه روه نه بیینی، به لکوو ئه وهی سوودی لی بیینی ئه و هه ست و شعوری به ندایه تی
و ئه و پارانه وه یه بوو که خوئی و خپزانه که ی کردیان و گو تیان: په روه ردگارا! ئیمه
سته ممان له نه فسی خوّمان کرد.

«ئەگەر پياوئىكى ماندوو و هيلاك به بازرگاني و كرپين و فروشتن
هەلئىكى بئ گەران و ماندوو بوونى كار و كەسابە تى لە دەست بچى،
كە بە هاكەى بىستوحەوت دىنار بى، ئەوا لە بەر پەشيمانى و داخ و
حەسرەتى ئەو لە دەستچوونە هەردوو دەستە كاني خوئ دەگەزى،
ئەى چى دەلئى بەرامبەر لە دەستچوونى نوئزئىكى بە كۆمەل، كە
پاداشتەكەى ئەوەندە زياد دەبى، زياتر لە هەزار هەزار (واتە:
هەزار مليون) رەنگە خوا زياتر شى بكات؟!»

«پروو كرنە خواى بەرز و مەزن. ملكە چبوون بوئ. پىرازىبوونى.
دلپربوون لە خوئشويستنى ئەو. خووگرتن بە زىكر و ياد كرنى.
دلخوئشبوون و دلكرانەو بە ناسينى. پاداشتئىك و بەهەشتئىكى
پىشخراو بە بەندە. ژيانئىكى لەم شئوہيە ئەوەندە بەرز و ناوازيە،
ژيانى هىچ پاشايەك پئى ناگات»

له بارهى هيممه تبه رزى

«به ربه ستى عاده ت و نه ريت ئاسان بکه، ئە گەر ئە و هيممه تهى له
ناخ و دهروونى تۆدا ههيه تۆى بهرز کرده وه، ئنجا بهرزيت گه شه
دهکا و ده ر ده که وى. له وى پرووناکيه کانى عهزيمه ت و جدديه ت
بۆ ده ر ده که وى»

«پياوچاکان و بۆخواسولحاون به هيممه تبه رزيان له خه لکانى
ئاسايى جيا ده کرينه وه، نهک به پهنگ و شکل و شيويهان»

«چه نده ها جار پاداشت هاتوټه دهرگات و له بهرده رگاكت وه ستاوه،
به لام دهرگه وانه کانت که بریتین له (دوایی) و (به لکوو) و (خوزگه)،
یه خه یان پی گرتووه و نه یانه یشتووه بیته ژووره وه»

«گه وره ترین قازانچ له دنیا دا بریتیه له وهی: هه موو کات نه فسی
خوت به و شتانه وه سهرقال بکه ی که بو قیامه ت له پیشترو
به سوودتن»

«نه مړو بازار له گوړپیه و هه لنه گیراوه ته وه، پاره وپوول هه یه و
که لوپهل و پیو یستیه کان هه رزانن، نه فسی خوت بکړه وه. پوژیک
به سهرته و بازار و که لوپه لانه دا دین به که م و زوری پاناگه ی. التغابن،
واته: نه و پوژه (که پوژی دواییه) پوژی زیانباریه. الفرقان، واته:
بیر له و پوژه بکه وه که سته مکار له داخانا و له بهر په شیمایی خوی
له وهی که له دنیا دا سته مکاری کردووه دهستی خوی نه گه زی»

«به بریار و جدیبوون و پېداگیریبیه وه له م دنیا فانیبه تنگه، که به لا و ثافه تگه لی زوری له خویدا هه لگرتووه، پرؤ دهره وه. هه نگو به ره و فراوانی و کرانه وه بهاوی - که به هه شته - ئه و به هه شته ی که هه رگیز چاو وینه ی ئه وی نه بینیه. ئه و به هه شته ی که هیچ داواکاریبه ک تییدا پرت ناکریته وه و هیچ خوښه ویستیکت تییدا لیت جیا نابیته وه»

«هیچ چاریکت نییه، هه رچوئی بی دوو چاری وه نه وزی بیئاگایی و نوستنی هه وا و ئاره زوو ده بیت، به لام با خه وه که ت سووک و خه فیف بی، نه ک خه ویکی قوول»

«به فیروډانی کات له مردن قورستره، هه رچی مردنه تنه له دنیا و خه لکه که یت داده برینن، به لام به فیروډانی کات له خوا و ئاخیره ت داده برینن»

«بەندە بەگوڭزەي (نېت، ھېممەت، مەبەست، ئارەزووى لە پازىکردنى خوا، کارکردن بۇ دواپۇژ) يارمەتى و مەددە و چاودىرىي خوايى بۇ پېش دى. گەواتە: چاودىرى و دەستگىرۇيى لەلايەن خواو، بە ئەندازەي ھېممەت و سەبات و ترس و ئارەزوو بۇ بەندە پېش دىت و پىي دەدرى. زىللەت و سەرشۆرىيىش بە ھەمان شىو، بە ئەندازەي ئەو شتانەي باسماں کرد بۇ بەندە پېش دىت و دووچارىان دەبى»

«ئەوھى بۇ گەيشتن بە پىگە و پىز و گەورەيى گەرمىي ھەتاوى نيوەرۇيان نەچىژى، ئەوا لەژىر سىبەرى پىز و گەورەيىدا پشو نادا»

«ھىزى تاسە و تامەزرۇيى بۇ گەيشتن بە ھىوا و ئامانج، لەلايەك وا لە خواو نەكەي دەكات بۇ ئەو شتانەي خوازىارىيەتى كۆشش بكات، لەلايەكى دىكەوھە وای لى دەكات زۆر ھەزەر بكات لە لە دەستدانى ئەو شتەي كە ئومىدەوارە بە دەستى بىنى»

«هه رکه سی پښه ی گه یشن به ئاخیره ت به پښه یه کی دوورودرېژ
بزانی و وا هه ست بکا هیشتا زوری ماوه پیی بگا، هه نگاوه کانی
به ره وخواچوونی بیه یز ده بن»

له باره ی
هوکاره کانی گوناخ و
سهرپيچی، بانگه وازکردن،
بو وازليهنانيان

«نه گهر دل به تاريکی گوناخ تاريک بوو، نه وا له هه موو لايه که وه
هه وری به لا و خراپه کاری پرووی تی ده کهن، خاوه نه که ی له
گوناهيکه وه ده بن بو گوناهيکی تر، وه ک شه وکوپړيک که دوو چاری
شه ويکی تاريکی نه نگوسته چاو بوو بی، خو ی به ملا و نه ولادا ددها و
دهستی له هيچ شتی گیر نابی»

«هه ندي جار به نده نه وه نده گيرودې گونا ه ده بي، ئولفه تي پيوه
ده گري و حه زي لي ده کا و پيشي ده خا، تا نه وه ي خواي گه وړه
شه يتانگه ليکي بو په وان ده کات، که نه و شه يتانان هاني دده ن و
گه رمي ده که ن له سهر نه نجامداني گونا ه و تاوان»

«گونا هه کان وهک بريني جه سته وان، له وانه يه يه کي له برينه کان
بيته مايه ي له ناوچوون و مردن»

«به رهنگاري خه يال و خه ته ره ي خراپ بيه وه، مه هيله به سهرتدا زال
بيت، نه گهر پروو به پرووي نه بيته وه و به رگري له خوټ نه که يت، نه و
خه يال و خه ته ره خراپانه ده بنه شه هوته و هي ممه تي نه نجامداني
گوناح، ديسان نه گهر به خوټ نه که وي و قولي لي هه لنه مالي و
به رهنگاري نه بيته وه به دژه که ي، نه و ليټ ده بيته عاده ت و نه ريت.
نه و کات خو ليده ربازکردني له سهرت قورس ده بي و ناتواني له ژير
باريدا بيته دهره وه»

«گوناح گوناحی دیکه به دوای خویدا دهیښی، یه کیکیان ده بیته هوکاري له دایکبوونی ته وهی تریان، تا وای لی دی له سهر بهنده قورس و ناره حهت ده بی وازیان لی بیښی. وهک هه ندی له پیشینانمان گوتوو یانه: له سزاكاني گوناح ته نجامدانی گوناحی دواتره، به هه مان شیوه، له پاداشته كاني چاكه ته نجامدانی چاكه ی دواتره»

«چون به عاقل هه ژمار ده کری ته و که سه ی به هه شت بو شه هوته و ناره زووی ساتیکی که می دونیایی ده فروشی!»

«هه موو گوناح و سهر پچیه کان ته م دوو وه سفه یان تیډا کو بوته وه: (دوژمنداری و رقو کینه) له گهل (پشته لکردن له زیکر و یادی خوا و له نویژ). خوشه ویستی و مه حه بیهت و ئولفهت به ئیمان و کرده وهی چا که وه گری دراوه، وهک پهروه ردگاری بهرز و مه زن ده فهرمووی: مریم، واته: به راستی ته وانه ی باوه پریان به خوا بووه و کاری چاکیان کردووه، خودای میهره بان له مه وپاش سۆز و خوشه ویستی و ریژی (تایبه تییان) بو ئاماده ده کات، (ههروه ها له لایهن فریشته کان و ئیمانداران و نیشته جیکانی به هه شته وه) خوشه ویست و ریژدارن.»

«هه رکه سئ ټه وهنده سام و هه بيه ت و و يقاری په روه ردگاری له
دلدا بئ که نه توانئ سهر پيچي بکات، خوا له دلئ خه لکيدا سام و
هه بيه ت و و يقاری پئ ده به خشي. خه لکی وایان لی دئ بچو وکی
بو بکه ن و خو یان له و به بچو وکتر سهر بکه ن»

«یه کئ له گه وره ترین سزا کانی گوناح و تاوان بریتیه له وهی: ټه و
گوناح و تاوانه په یوه ندی نیوان به نده و په روه ردگار ده پچرئ.
به نده ش ټه گه ر نیوانی له گه ل خوا دا پچرا، ټه و اه مو و هو کاره کانی
خیر و چاکه ی لی ده پچرئ، له به رامبه ردا ده رگای هه مو و شهر و
خرا په یه کی به روودا ده کریته وه»

«ئارامگرتن له سهر شه هوه ت و ئاره زووی حه رام ئاسانتره له
ئارامگرتن له سهر ټه و شتانه ی ده بنه هوکاری ورووژاندن و
دروستبوونی شه هوه ت و ئاره زووه که»

«بهنده به هوې ټه نجامداني گوناح و بيټاگابوون له زيكر و يادي
 په روه ردگار، توووشى ټهم دهر د و به لا و ټافه تانه ي خواره وه ده بې:
 سه رنه كه و تن و مؤفه قنه بوون له كار و كرده وه دا، راو بوو چوونى
 خراپ و نه گريس، شاردنه وه ي حه ق، خراپ بوونى دل، بيبه ره همى،
 كاتبه فير و چوون، ليدو وركه و تنه وه ي خه لك، هه ستركردن به نامو يى،
 وه لامنه درانه وه ي دوعا، دلره قبوون، نه مانى به ره كه ت له رزق و له
 ته مهن، بيبه شبوون له زانست، به رگ و پو شاكي زه ليلى، سوو كبوون
 و بيتر خبوون له چاوى دوژمن، قيچكه ته نكي، توووشبوون به به لا
 و تاقى كردنه وه له لايه ن كه سو كار و نزيكاني خراپ - كه سانپك كه
 دل بوگه ن ده كه ن و كاتى ئينسان به فير و دهن، غه م و خه فه تى
 به رده و ام، بارقورسى و ژيانته نكي، له شقورسى و ته مبه لى. ټهم
 دهر د و به لا و ټافه تانه به هوې گوناح و بيټاگاييه وه سه ر دهر ديين
 و له دايك ده بن. وه ك چوون تووى دانه وي له زه ويدا به هوې ټاوه وه
 سه ر دهر ديين و گه شه ده كات، هه روه ها سوو تان به هوې ټاگره وه
 په يدا ده بې. دژى هه موو ټه مانه ش، له تااعت و گوپرايه لىي خوا دا
 له دايك ده بې»

«خوښی و له زه تی حه رام له کاتی نه نجامدانیډا له گهل ناشیرینی
و ناقولایی. تیکهل کراوه، دواي ته و او بوونیشی ئیش و نازار به دواي
خویدا دینی، نه گهر خوښی و له زه تی حه رام زوریان بو هیڼای، بیر
له ته و او بوونی له زه ته که و مانه وهی ناشیرینی و ناقولایی و ئیش
و نازاره که ی بکه وه، پاشان هه ردووکیان به راورد بکه و ته ماشای
جیاوازی نیوانیان بکه»

«هه رکه سی له پیناو خوادا واز له له زه تیکی حه رام بیڼی، له قیامه تدا
پاداشته که ی به ته و او ترین شیوه وهر ده گریته وه، هه رکه سیکیش
لیړه وهری بگریته وه، له وئ لی بیبه ش ده بی، یان به ته و او ی وهری
ناگری، خواي گه وره هه رگیز له زه تی نه نجامدانی گوناحی وه ک
له زه تی وازه پینان لی، وه ک یه ک لی نه کردوون»

«گوناح و خراپه کارییه کان نه خوځشین و دوو چاری دل دهن، وهک
چون ئیش و نازار و تا نه خوځشیی جهسته یین و دوو چاری جهسته
دهن. نه خوځش سروشتی وایه، کاتییک به ته وای له نه خوځشییه که ی
چاک ده بیته وه، وهک پیش نه خوځشییه که ی یاخود چاکتر له پیش
نه خوځشییه که ی نان ده خوات، وهک نه وهی هه رگیز بیته یز و
نه خوځش نه بوو بی. به هه مان شیوه نه نجامده ی گونا هیش کاتی
له گونا هه که ی ده بیته وه، دوو باره حه زی نه نجامدانی گونا هی له لا
دروست دهن، وهک نه وهی که میک پیش ئیستا گونا هی نه کرد بی»

«پوژوو بریتییه له به پوژوو بوونی نه ندامه کانی جهسته له
نه نجامدانی گوناح و سه ریچی. به پوژوو بوونی سکیش بریتییه
له خوگرته وه له خواردن و خواردنه وه. وهک چون خواردن و
خواردنه وه پوژوو ی سک ده شکین و نایه یلن، به هه مان شیوه گوناح
و خراپه کارییش پاداشته که ی نایه یلن و به رو بوومه که ی خراپ و
گه نیو ده که ن، تا ده گاته نه و ئاسته ی وهک نه و که سه ی لی دی که
به پوژوو نییه»

له باره ې
مال و به ده سته ېنانه
ړزقور وړی

«نه ې نه و که سه ې داوا ې دېر گای بږیوی ده که یت به بې کللی ته قوا،
سکالا له ده ست ته نگده ستی و ژيانی کولله مهرگی خوټ ده که یت،
که چی ړېگه ې هه له و گوناح و تاوانه کانت به سهر خوټدا فراوان
کردوون»

«گونا حکردن به ربه سستی دهر گای پزقورږزی و کار و که سابه ته، وهی
خوښه ویستمان (ﷺ) فه رموویه تی: **وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَحْرُمُ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ**
يُصِيبُهُ {^(۱)، واته: بهنده به هو ی گونا هیکه وه که نه نجامی دها له
پزقورږزی مه حرووم و بیبهش ده بی»

«مال و سامان تا له ده ست دابی و نه چوو بیته نیو دلت، هر چه ند
زوروزه به ند بی زیانت پی ناگه یه نی، هر کات ییکش چوو نیو دلت،
نه گهر هیچیش له ده ستدا نه بی، زیانت پی ده گه یه نی»

«نه وهی خوا دهیداته که سی سه خی و چاوتیر و به خشر، نایداته
که سی پږد و په زیل و ده ستقوچاو، نه وهی یه که میان خوا په وشت
و پزق و مال و مندا ل و هوکاره کانی بږیوی بؤ فراوان ده کات، وهک
پاداشتیک له هه مان په گزی نه و کاره ی ده یکات، که بریتیه له
خیرکردن و مال به خشین و سه خاوه ت»

له باره ي دونيا و حالي بهنده تيايدا

«دونيا ريگوزاره و شويني مانه وه نيه، ئاخيره ت نيشتماني
هه قيقيه و شويني مانه وه يه، ئه و شتانه ش كه ئينسان ئاره زوويان
ده كا و ئوميديان بو ده خوازي، له زيدي هه قيقى و شويني مانه وه دا
خوازيارن، نه ك له ريگوزاردا»

«ههركه سي له دونيا دهر ده چي (ده مري)، يان ئه وه تا له گرتوو خانه
ئازادي بووه، يان ده چي بو گرتوو خانه و بهند ده كري»

«ټه وهی له دونیا دا رابرد خه ون بوو، ټه وهشی هیشتا ماوه و پرووی
نه داوه ته نها خوژگه و ته مه ناکردنه، کاتیش له نیوان ټه و دووانه دا
به فیرو ده چی»

«ټه ی ټه و که سه ی شاره زایت و خاوه ن عه قل و ټه زموونیت، تا ئیستا
به های خوټ زانیوه؟ ټه م که ون و کائیناته هه مووی بو تو درست
کراوه»

«خوای په روه ردگار رازیوونی به نده و ټه رخه یانبوونی به ژیان
دونیا، له گهل بیئاگابوون له ماریفته و وردبوونه وه و کارکردن به
ټایه ته کانی کردو ته سه رچاوه ی به هیلاکچوون و به دبه ختی»

«بیه به کوپی ئاخیره ت، مه به به کوپی دونیا، مندا ل شوینکه و ته و
چاولیکه ری دایکيه تی»

«ره غبهت و ئاره زوو کردن بۆ ئاخیرهت ته واو نابن و ناچیتته سهر
بهین زوهد و دونیابه که مگری»

له باره ي قورټان و زانست و زانياري

«نه گهر ده ته وئ سوود له قورټان بييني، نه وا: له كاتي خوښندنه وه
و گوښوگر تنيدا دلت له شتي ديكه خالي بكه وه و هه موو تين و
تاويكي دلت با بو قورټان بي، گوښي بو قولاغ بكه به جوړيك له گهل
نه ودا جزوورت هه بي، وهك نه وه ي به ته نيا تو بدوښي. له راستيدا
هه موو دواندنه كاني قورټان له سهر زمانې پيغه مبه ره كه يه وه (ﷺ)
بو توښه»

«قورڼان شيفای ته واوی لایه بو هموو نه خوشییه پوحي و
جهسته یی و دونیایی و قیامه تییه کان. که سی شيفا له قورڼان
نه خوازی، خوا به هیچ شتیکی دیکه شيفای نادات»

«هموو نه و مهدح و ستاییشانه ی له قورڼاندا بو بهنده
هاتوون، بریتین له بهروبوومی زانست و ماریفهت، هموو نه و
سهرزنشته نشانه ش که بهنده ی پی سهرکوڼه کراوه، له جههل و
نه فامی بهنده وه سهرچاوه یان گرتووه»

«باشترین شتیکی دل به دهستی بیڼی و بهنده به هوپه وه له دنیا و
ئاخیرهت پله و پیگه ی بهرز بیته وه، بریتیه له: عیلم و ایمان»

«نه گهر زانست به بی کرده وه سوودی هه بووايه، نه وا خواي
په روه ردگار زهمی پیاوانی ئایینی نه هلی کیتابی نه ده کرد، به
همان شیوه نه گهر کرده وه ش به بی ئیخلاص سوودی هه بووايه،
سهرزنشته مونا فیق و دوو پرووانی نه ده کرد»

«رېزوپیږی زانست به گوږه ی رېزوپیږی زانراوه که و پېوېستی و
حاجه تی ئینسانه به و شته زانراوه، له مه شدا هیچ زانراویک له پېشتر
نیپه به ناسین و بوونی ماریفه ت به خوا و نه و شتانه ی پېوېسته
بزانی له و پېناوه دا»

«زانست و زانیاری نه و ونده رېزوپیږ و گه وره یپه ی به سه که ئینسان
له پهره ردگاری جیهانیان نریک ده خاته وه و به جیهانی فریشتانی
ده گه یه نی، نه مه سه ره پای نه وه ی که عه زیزبوون له دنیا و ئاخیره ت
به ستراوه ته وه به زانست و مه رجدار کراوه به به ده سته یانی»

«پاکي بو نه و خواپه ی که فه رمایېشته کانی خو ی کردوون به:
ده رمانی دل.

پوونکه ره وه ی ئیمان و راستیپه کانی ئیمان.
بانگه یشتکاری ژیانیکي نه به دی و به هه شتیکی نه براوه.
رېنوینیکار بو رېگای راست»

لە بارەى ئاقىبەتچاكى و ئاخىر شەرى

«كەسى بەر لە سەلامدانەوہى نوپۇز دەستىنوۋىشى بىشى، پىكاتەكانى
پىشتىرى بەتال دەبنەوہ، كەسى بەر لە خۇرئاواوون فتار بىكاتەوہ،
پۇژوۋى ھەموو پۇژەكەى لە دەست دەچى، كەسىكىش لە كۇتايى
تەمەنىدا پوو لە خراپە بىكات، ھەر بەو پوووہو دەچىتەوہ، لای
پەرورەردگار»

«گىلتىرىن كەس ئەوہىيە لە كۇتايى سەفەرەكەيدا گومرا دەبن، لە
كاتىكىدا لە كۇتا مەنزلى نىزىك بۇتەوہ»

«ڙياني پاڪوپوخت و حه قيقى ڙياني ٿه و كه سهيه كه به پروالته
و به په نهان وه لامي خوا و پيغه مبه ره كه ي (ﷺ) داوه ته وه، ٿه وان
هه ميشه زيندوون، ٿه گهرچي به جهسته ش دونيايان جي هيشتبني،
ههندي له وان به مردوو هه ڙمار ده ڪرين، ٿه گهرچي به جهسته ش
زيندوو بن»

«به دبه ختري كه س ٿه و كه سهيه كه مه حرووم و بي به ش ده بي له
ره حم و به زه يي خواي گه وره، ٿه مه له كا تيڪدا ره حم و به زه يي خوا
هه موو شتيڪي گرتو ته وه»

«ٿه گه ربه راست و دروستي برياري تو به ت دا، تو به كه ت له ناخي دل وه
هه لقولا، ٿه وا هه رچي گوناح و خراپه كاريه كاني پيشووه هه مووت
له ناو بردوون، وهك ٿه وه ي بوو تيان نه بوو بي. خوشه ويست (ﷺ)
فه رموويه تي: {ٿه و كه سه ي له گوناح و تاوانان ده گه رپته وه و تو به
ده كات، وهك ٿه وه وايه هيچ گونا هي نه بوو بي} (۱)»

له باره ی
هۆکاره کان و
ئه نجامه کانیان

«بناغه و بنچینه ی خیر و شهر بریتیه له: پامان و بیرکردنه وه،
فیکر و بیر ده ستپیک و سه ره تای ویست و خواسته له وه گرتن و
وازیه یان و خوشویستن و رقیبوونه وه»

«هه رکه سی له خه یال و خه ته ره و فیکریدا نزم و په ست و سووک
بوو، له هه موو کاره کانی دیکه شیدا هه ر وا ده بی»

«مه‌گەر ئه‌وانه‌ی پشک و به‌شېکی گه‌وره‌یان پى عه‌تا کراوه و
مؤفه‌قن، ئه‌گەر نا هیچکەس مؤفه‌ق و سه‌رکه‌وتوو نابى له‌ ناسین و
زانینی کلیله‌کانی خېر و شه‌ر و په‌چاوکردنیان، خواى پاک و تاک بۆ
هه‌ر خېر و شه‌ر پیک کلیلېک و ده‌رگایه‌کی داناوه، به‌هۆی ئه‌و کلیله‌وه
له‌ ده‌رگا که ده‌چېته ژووره‌وه، له‌سه‌ر به‌نده پېویسته گرنگیه‌کی
زۆر بدات به‌ ناسین و زانینی کلیله‌کان، بزانی ئاخۆ هه‌ر کلیله‌ی بۆ
کردنه‌وه‌ی کامه‌ ده‌رگا دانراوه»

«ویستراو و هه‌ز پیکراوی ئه‌مړۆ، به‌یانیی ناخۆشی و ناپه‌سندی
به‌دواى خۆیدا دینى؛ به‌ پېچه‌وانه‌وه، ناخۆشی و نا په‌هه‌تیى ئه‌مړۆ،
به‌یانیی ئیسراحت و پشوو به‌دواى خۆیدا دینى»

«له‌و شته هه‌ره گرنگانه‌ی که پېویسته به‌نده پشکنینی بۆ بکا و
به‌دوايدا بگه‌رئ، ناسینی ئه‌و شتانه‌یه که به‌هۆی که‌وته‌نه‌نیویان
و پیاده‌کردنیان کرده‌وه چاکه‌کانی پى هه‌لده‌وه‌شېته‌وه، بۆیه
پېویسته زۆر سوور بى له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانی و هه‌زه‌ریان لى بکات»

«هر که سی له جیهان رابمېنی و سهیری شهر و ئاشووب و
ئاژاوه کانی بکات، بوی دهر ده که وی هه موو شهر و خراپه یه کی ئەم
جیهانه هوکاره که ی سه ریچیکردنی په یامبه ر(ﷺ) و دهر چوونه
له گوږپراپه لیکردنی، هه موو خپر و چاکه یه کی ئەم جیهانه ش
هوکاره که ی بریتییه له گوږپراپه لیکردنی»

له باره‌ى هاورپيه‌تى و شوينه‌واره‌كانى

«به سوودترين كه‌س بۇ تۇ پياويكه‌ دەرگاي دلى خويت بۇ ده‌كاته‌وه
و ده‌ستت كراوه‌ ده‌كات له مامه‌له‌ كردن له‌گه‌لېدا، تا ئه‌وه‌ى خېرېك
له‌ دليدا ده‌چېنى، ياخود چاكه‌يه‌كى له‌گه‌ل ده‌كه‌ى، (به پيچه‌وانه‌وه،
كه‌سانېك هه‌ن ناتوانى چاكه‌يه‌كيان له‌گه‌ل بكه‌ى، ئه‌وه‌ند داخراون،
له‌ كاردانه‌وه‌كانيان ده‌ترسى) ئه‌و جوړه‌ كه‌سه‌ باشتريى يارمه‌تيدهره
بۇ ئه‌وه‌ى به‌ هوپيه‌وه‌ سوودت پى بگا و به‌ره‌و كه‌مال و ته‌واويټى
بچيت، له‌ راستيدا سوودگه‌ياندنت به‌و، وه‌ك سوودگه‌ياندنئ ئه‌وه
به‌ تۇ ياخود زياتريش»

»ٺه گهر بهنده دهيه وي چاو له ڪه سڀڪ بڪات، با سه پري ٺه و ڪه سه
بڪات ٺاڇو له ٺه هلي زيڪره، يا خود له بيٺا گايانه؟ ٺايا هه وا و ٺاره زوو
به سه ريڊا زال ٺه و ڇوڪمي ده ڪات، يا خود وه حي؟ ٺه گهر له و ڪه سانه
بوو ڪه هه وا و ٺاره زوو به سه ريڊا زال ٺه و ڇوڪميان به سه ردا ده ڪات،
واته: له بيٺا گايان بوو، ٺه وا با باش بزاني ڪاره ڪهي ڇوٻه زايه دان و
ڇوله ناو بردنه»

»حيڪمهت و لڙاني پهره رڊگار وا ده خواني مروڦه ڪان هه نڊيڪيان
به هو هه نڊيڪي ديڪه يانه وه ڪاره ڪانيان پاي بي و يه ڪتر ته واو
بڪهن، بويه چاريان نيه و پڻويستيان به يارمه تي و ڪومه ڪيي
يه ڪتر هه يه»

«چ شتيک له وه زياني زياتره بو بهنده که هينده کورتيين بي،
هه موو هيمنهت و هه وليکي وه ستاييته سهر خوچوواندن بهو
که سانه ۱ له گه لپاندا تيکه له و له هه مان په گهزي نه ودان. هه روه ها
هه موو هيمنه تيکي وه ستاييته سهر شانازيکردني نه وان بهو. واته:
هه رکاتي بزاني نه وان شانازي پيوه ده که ن، نجا هيمنه تي زياد
بي. نه وان بو هه رلايه ک بچن، نه ویش پي نه و لايه بگريته بهر؟!
ته نانه ت نه گهر نه وان بچنه نيو کوني مارمپلکه ش، پي خوشه
له گه لپاندا بچي و به دواياندا رابکا»

له باره ی چه ند شتیکی جوړاوجوړ

«پیغه مبه ر(ﷺ) ته قواي خوا و رهوشت جوانی به یه که وه کو
کردو ته وه، چوونکه ته قواي خوا نیوانی به نده و په روه ردگاری چاک
ده کات، رهوشت جوانی ش نیوانی به نده و خه لک چاک ده کات، ته قواي
خوا خو شویستی خواي بو ده ست ده خات، رهوشت جوانی ش وا له
خه لک ده کات خو شیان بویت»

«که سی سوود له چاوه کانی وهر نه گری، سوود له گوچکه کانیشی
وهر ناگری»

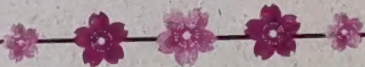
«له سیفه ته کانی گویدرېژ که به ئاژه لیکي که معه قل ناسراوه: پیاو
پړی پی تهی ده کات، له شه وی تاریک و له شوینی دووره وه پپی
ده چیتته وه مال و گویدرېژه که مالی خاوه نه که ی پیده زانی، خوی
رېگه ی خوی ده زانی، هه روه ها جیاوازی ده کات له نیوان ئه و ده نگه ی
که ده یه وی پای بگری و بیوه ستین، له گه ل ئه و ده نگه ی که هانی
ده دات بو رویشتن. به راستی که سیک رېگه ی دوامه نزل خوی
پینه زانی که به هه شته، زور له گویدرېژ که معه قلنره»

«له ئایه ته کانی خوا رابمینه که بانگی بهنده کانی دهکات بو
بیرکردنه وه و تیپرامان، کردوونی به ئایه تانیک که به لگهن له سهر
که مالیی قودرته و دهسه لاتی، به لگهن له سهر زانست و ویست و
حیکمهت و مولکی، به لگهن له سهر یه کتایی ئه و له پهروه ردگاریتی
و په رستراویتییدا، پاشان ئه و ئایه تانه له گهل ئایه ته کانی که باسی
ئاخیرهت و یه ههشت و ئاگر ده کهن له ته رازوو بده، ده بیینی ئه وهی
یه که میان به به لگه ترین شته له سهر ئه وهی دووه میان، شاهیدن
بو، ده یان بیینی له یهک ده للاقه وه سه رچاوه یان گرتووه، له لایه ن
یهک پهروه ردگار و یهک دروستکراوه وه هاتوون، المؤمنون»

«به هه مان شيوه حالي دووړووان بهم شيويه يه كه نووري ئيمانين
به نيفاق و دووړووي دهروا، گه رمي كوفر و گومان و دوودلي له
دلياندا ده مينځته وه، گومان له نيو دلياندا ده كولې، به ئاگر و كول و
گه رمي و نه زيه تي نه و گومانانه ش دله كانين له نيو ده چي، له دونيادا
دله كانين به گومانگه ليكي هاو شيوه ي ژه هرو ئاگر ته فروتونا ده بي،
له قيامه تيشدا خوي په روه ردگار به ئاگر يكي گه رمكه رو په لاماردهر
دله كانين ده سووتيني»

ناوهرځک

- پېشه کدی وهرگېر ۵
- ئېين قه ييم له چهند دېرېکدا ۷
- ناو وړه چه له کی: ۷
- ناوبانگ و شوره تی: ۷
- له دایکبوونی: ۸
- خیزانه که ی و چوښیه تی گه وره بوونی: ۸
- خوازیار بوونی بو زانست، گه شت و گه رانه کانی، پیا هه لگوتنی
- له لایه ن زانایان: ۱۰
- ماموستان کانی: ۱۶
- له ماموستان کانی دیکه ی ئېين قه ييم: ۱۷
- قوتابیه کانی: ۱۹
- نووسراوه کانی: ۲۰
- وه فاتی: ۲۴

- له باره‌ى مامه‌له‌ كردن له‌ گه‌ل پەروەردگار ۲۵
- له باره‌ى چاكسازي‌كردن له‌ نه‌فس ۳۳
- له باره‌ى به‌لا و تاقى‌كردنه‌وه و ئارامگري ۳۵
- له باره‌ى چاكسازي‌كردن له‌ دل ۳۹
- له باره‌ى بانگه‌يشت‌كردن بو‌ ئه‌نجامداني‌ تا‌عت و گوپرايه‌لى ۴۵
- له باره‌ى هي‌ممه‌تبه‌رزي ۵۳
- له باره‌ى هو‌كاره‌ كانى گوناح و سه‌رپي‌چى، بانگه‌واز‌كردن بو‌ وازلي‌هينانيان ۵۹
- له باره‌ى مال و به‌ده‌سته‌يناني رزقوروزى ۶۷
- له باره‌ى دونيا و حالى به‌نده‌ تي‌ايدا ۶۹
- له باره‌ى قورئان و زانست و زانياري ۷۳
- له باره‌ى ئاقىبه‌تچاكى و ئاخيره‌شەرى ۷۷
- له باره‌ى هو‌كاره‌ كان و ئه‌نجامه‌ كانيان ۷۹
- له باره‌ى هاوپري‌ه‌تى و شوينه‌واره‌ كانى ۸۳
- له باره‌ى چه‌ند شتي‌كى جو‌راو‌جو‌ر ۸۷